

Libellen

Echte snelheidsduivels,
rood, groen, bruin, blauw,
ze zijn er in allerlei kleuren.
Maar is het een libelle,
of een juffer?
Leer er van alles over.

De Nachtzwaluw

Is het een zwaluw,
of geitenliefhebber?
Hij eet graag nachtvlinders,
en de kuikens kunnen
sissen als een kat!

Maaspark Ooijen-Wanssum

Een bijzonder Maaspark,
540 hectare veelzijdige natuur.
Een uitzichtoren met mooie
vergezichten en bijzondere
planten en dieren.
Het is een bezoek waard.

Gallen & herbergen

Schuif aan en blijf eten,
het klinkt heel gezellig.
Leer van alles over gallen,
Waar zitten ze,
en wie woont er eigenlijk?

Algemeen

Wat is het IVN?

Het Instituut Voor Natuur, educatie en duurzaamheid is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. IVN De Maasdorpen is een afdeling met als werkgebied gemeente Horst aan de Maas.

Wat wil het IVN?

Mens en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wij als IVN verbinden mensen en natuur. We laten jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Op die manier dragen wij bij aan een duurzame samenleving, individuele gezondheid en het welzijn van iedereen.

Wat doet onze afdeling?

Onze afdeling richt zich op onderhoud van natuurgebieden, inventarisaties, educatie door middel van excursies, lezingen, cursussen, workshops, thema-avonden en natuurlessen op scholen.

Hoe werkt onze afdeling?

Alle activiteiten van IVN De Maasdorpen zijn vrijwilligersactiviteiten. Veel leden zijn binnen de vereniging actief. Het hart van onze vereniging zijn onze werkgroepen, daarnaast zijn ook leden actief in de natuurfotografie en met insecten.

Behalve werkgroepen zijn er twee commissies en kortlopende projecten. Heb je belangstelling?

Neem contact op en sluit je aan!

Ons verenigingslokaal is het Zoemhuuske, Kasteellaan 3, Horst.

Hoe word je lid?

Geef je op via <https://www.ivn.nl/word-lid> je wordt dan automatisch lid van de dichtsbijzijnde afdeling.

Of meld je aan via

<https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen>

Wat kost een lidmaatschap?

De contributie bedraagt € 24,00 per jaar. Heb je een huisgenoot die lid wil worden? Die betaalt maar € 7,50.

De contributie wordt geïnd door IVN Amsterdam via een machtiging met digitale factuur.

Opzeggen? De opzegtermijn is een jaar. Het lidmaatschap beëindigd precies 1 jaar na opzegging.

Wat ontvang je als lid?

Je kunt gratis of met korting deelnemen aan cursussen en lezingen.

Je ontvangt 4x per jaar het tijdschrift Mens en Natuur én je krijgt 10% korting in onze IVN webwinkel.

Contact?

Je kunt contact opnemen via het secretariaat: ivndemaasdorpen@gmail.com

Werkgroepen & Commissies

Activiteiten & Gidsen	Planten werkgroep	Vogel werkgroep
Ton Hagens tonhagens@home.nl 06-14391402	Joke Bussemakers jjp.bussemakers@hetnet.nl 077-4673264	Jacques Driessen jdrieivn@xs4all.nl 077-3828510
Evenementen commissie	VNeL	VNeL
Dick Best d-best@kpnmail.nl 077-3745740	Bart Reintjes wreintjes@ziggo.nl 06-28495503	Ton Wismans wisma205@planet.nl 077-4673720
Scholen werkgroep	Redactie Kwekker	Scharrelkids Jeugwerkgroep
Cora Oostendorp	Marlo Godding	René Colbers
Communicatie commissie - ComCom	webredactie.comcom@gmail.com	

IVN Website:
<https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen>

Bestuur

Voorzitter & Secretaris

Cora Oostendorp
cora@bourgonjon.nl
077-3270026
06-30516784

Penningmeester & Ledenadministratie

Koos Agricola
koosagricola@home.nl
077-3270013

Leden

René Colbers 06-13328758 rene@colbers.nl

Jos van Lin 077-467820 josvanlinivn@gmail.com

Marlo Godding marlogoddingivn@gmail.com

Kwekker

IVN De Maasdorpen - Juli 2021

Voorwoord

Beste lezers,

Wij hebben een aantal kippen en die kunnen lekker scharrelen in onze tuin. Ze kunnen zelf kiezen waarheen ze gaan, binnen de door ons bepaalde grenzen. Omdat ze het naar hun zin hebben, zijn ze gezond en leggen veel eieren. Het zijn echte scharrelkippen.

Onze afdeling heeft een jeugdgroep met 35 basisschoolkinderen. Op woensdagmiddagen gaan we daarmee naar buiten. Binnen door ons bepaalde grenzen, kunnen ze de natuur ontdekken. Door corona is dat helaas nu wat minder het geval maar op 14 juli gaan we ze weer een fijne middag bezorgen. Ze zijn niet alleen een hele middag buiten in de natuur in beweging maar leren ook van en over de natuur. We noemen ze onze Scharrelkids.

Na de schoolvakantie hopen we weer volop met de kinderen naar buiten te kunnen. Er zijn genoeg kinderen, er is genoeg natuur. Maar we hebben te weinig begeleiders. We zijn op zoek naar enthousiaste mensen die met ons en de kinderen naar buiten willen gaan op een aantal woensdagmiddagen. Zonder uw hulp kunnen we misschien de jeugdgroep niet continueren. Tijdens een fijne middag, leert u ook nog over de natuur. Bent u misschien zo'n Scharrel(groot)ouder?

In mijn middelbare schoolleeftijd was ik lid van de KJN, een jeugd natuurvereniging. We hadden een verenigingsblaadje en dat heette de Scharrelaar. Er stond een afbeelding op van een egel. Ons blad heet anders: de Kwekker. Toch kunt u in deze aflevering weer naar hartenlust rondscharrelen want er staan dit keer extra veel artikelen in over verschillende onderwerpen.

Ik wens u veel leesplezier.

Cora Oostendorp

Foto Jos van Lin - Slootjesdagen 2021

Inhoud

- 2 Algemene informatie
- 3 Voorwoord
- 4 Libellen
- 6 Wilgenhoutrups
- 7 De Nachtzwaluw
- 8 Vogeloren
- 10 Lezing - gallen
- 11 Uit de oude doos - Mineralen
- 12 Het interview - Anny Maessen
- 14 Ommetje - Castenrayse vennen & Schadijkse bossen
- 17 Slootvissen - Wandeling Heesbeemden
- 18 Voedselbosje
- 19 Activiteiten - Vacatures - Watervogeltelling
- 20 Maaspark Ooijen-Wanssum
- 23 Koningskaars
- 24 Klimaatcursus

Colofon

Redactie

Cora Oostendorp - eindredactie
Marlo Godding - vormgeving
Koos Agricola - vormgeving
Jos van Lin - fotografie
Paul Oostendorp - schrijver

Redactieadres

ivndemaasdorpen@gmail.com

Libellen

AUTEUR: PIET SEGEREN

Als lid van IVN ben ik gebiologeerd geraakt door de libellen en juffers in de natuurgebieden van Horst en omstreken. Deze groep van insecten is voor de voortplanting geheel afhankelijk van water en dat hebben we volop in onze gemeente.

Evolutie

De oudste vondsten van libelachtigen stammen uit het carboon zo'n 320 miljoen jaar geleden. Deze dieren hadden een spanwijdte van 60 cm en leefden in bosrijk gebied. Het waren nog geen echte libellen maar het zijn waarschijnlijk de voorouders van alle gevleugelde insecten. Uit het perm - 250 miljoen jaar geleden - zijn zo'n twintig 'echte' libellen (Protodonata) bekend die zelfs een vleugelspanwijdte van 75 cm hadden. De eerste vertegenwoordigers van de huidige libellenfamilies dateren uit de late jura, 150 miljoen jaar geleden. De laatste 150 miljoen jaar is aan de bouw en waarschijnlijk ook aan de levenswijze van libellen niet veel meer veranderd.

Indeling

Momenteel onderscheidt men twee groepen.

Als eerste de **gelijkvleugelige libellen of juffers**: voor- en achtervleugels zijn gelijk en in rust naar achter gevouwen, parallel aan het achterlijf, zie Afbeelding 1).

Afbeelding 1 - Verschillen in bouw tussen echte libellen (l) en juffers (r).

De tweede groep zijn de **ongelijkvleugeligen ofwel echte libellen**, de achtervleugels zijn veel breder dan voorvleugels en in rust horizontaal gespreid. Daarnaast verschilt bij deze twee groepen onderscheiden de afstand tussen de ogen: bij de juffers veel groter dan bij de overige libellen waar de ogen nagenoeg tegen elkaar liggen. Bovendien zijn de ogen van juffers zijn veel kleiner (23-49mm) dan die van de overige libellen (32-85 mm).

Biologie

De libellen zetten bijna allemaal hun eieren af in het water, met als uitzondering de Houtpantserjuffer die haar eieren in takken boven het water afzet.

Groep	Families	Bekende soort
Gelijkvleugeligen (juffers)	Beekjuffers	Weidebeekjuffer
	Pantserjuffers	Houtpantserjuffer
Ongelijkvleugeligen	Waterjuffers	Lantaartje
	Breedscheenjuffers	Blauwe breedscheenjuffer
	Glazenmakers	Paardenbijter
	Rombouten	Beekrombout
Bronlibellen	Korenbouten	Platbuik
	Glanslibellen	Smaragdlibel
	Bronlibellen	Gewone bronlibel (zeldzaam in Nederland)

Bron: wikipedia

De juffers en de glazenmakers maken met hun legapparaat sneetjes in planten onder water en klemmen daar hun eitjes in. De meeste overige groepen deponeren de eitjes los in of op het water.

Na 2 tot 4 weken komen de larfjes uit de eieren, tenzij heel laat in het seizoen nog eieren worden afgezet, zoals bij pantserjuffers en glazenmakers kan gebeuren; dan gaan ze meteen in winterrust.

De larven (Afbeelding 2) doorlopen 9 tot wel 16 larvestadia in een periode die afhankelijk van de soort twee maanden tot enkele jaren kan beslaan.

Afbeelding 2 - Larven van libellen

De larven leven van prooidieren zoals wormpjes en insectenlarven op de bodem van sloten en plassen.

In het laatste larvenstadium kruipen de larven 's morgens vroeg langs een stengel uit het water omhoog, de larvenhuid scheurt open en het volwassen insect kruipt langzaam uit de larvenhuid (Afbeelding 3).

Door bloedvloeistof in de vleugeladeren te pompen, worden de kreukels eruit gestreken en na enkele uren uitharden, is de libel tegen de avond vliegklaar.

Afbeelding 3 - Uitsluipen van een Platbuik meisje.

Voedsel

Libellen vangen hun prooi meest in de vlucht, soms vanaf een plant of vanaf de grond. Het menu bestaat uit vliegen, muggen, vlinders, haften en kleine libellen. Maar libellen worden ook graag gegeten, de larven door vissen en waterroofkevers, en door de larven van de grotere libellensoorten. De adulten zijn vooral op het moment van uitkomen kwetsbaar, en worden dan door kikkers en vogels zoals de Zwarte stern, Grote karekiet en Grauwe klauwier gepakt. In de vlucht zijn bijeneters, boomvalken en zwaluwen de grootste vijanden.

Wil je libellen fotograferen, dan is het goed te weten dat met name korenbouten en rombouten jagen vanuit een vast plekje. Zo zag ik in 't Sohr een Bloedrode heidelibel (Afbeelding 4) die zich niets aantrok van een groep wandelaars en steeds terugkeerde naar een rietstengel.

Afbeelding 4 - Vuurlibel

Juffers maken gewoonlijk veel kortere vluchten dan de echte libellen en fladderen soms meer dan dat ze vliegen. Met name de glazenmakers zijn uren in de lucht, soms tot wanhoop van de fotograaf, maar de voldoening is groot als het toch eens lukt om er een vliegend vast te leggen (Afbeelding 5).

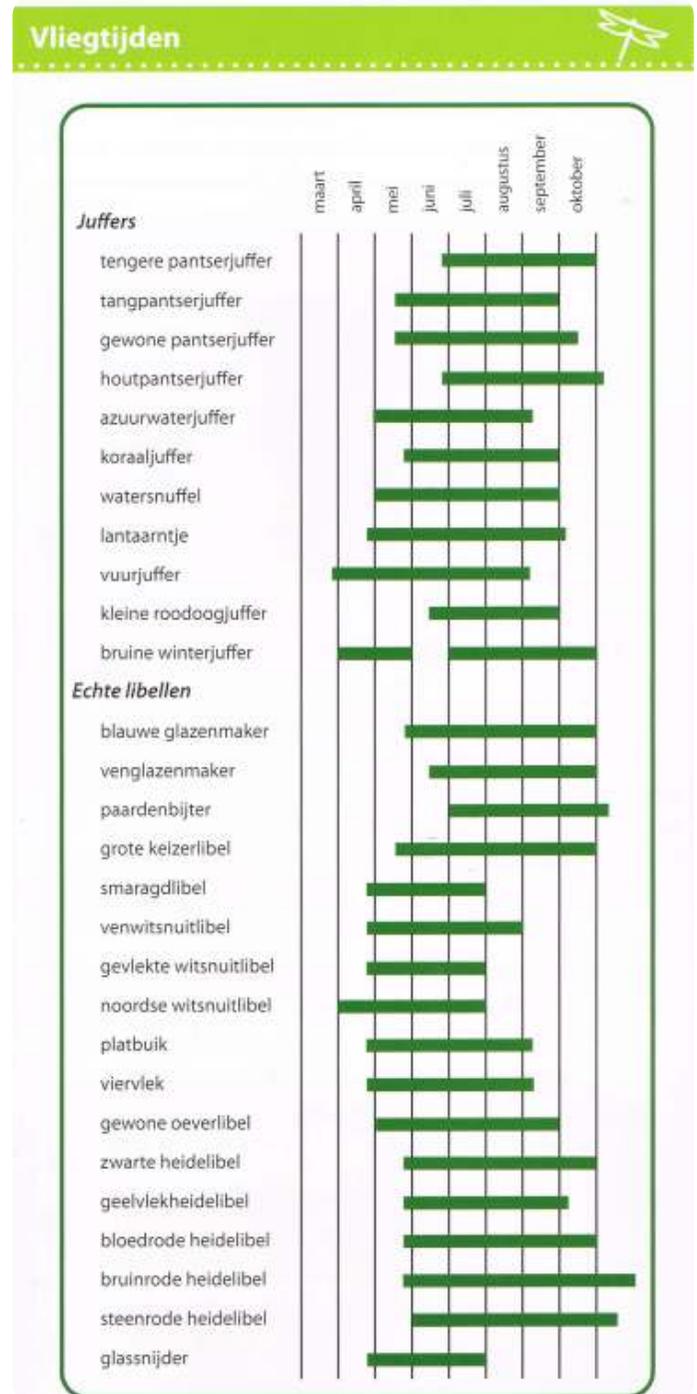

Afbeelding 5 - Blauwe glazenmaker

Waar en wanneer kunnen we welke libellen verwachten in de Maasdorpen?

De vraag 'wanneer?' is snel beantwoord: van begin april tot eind oktober. Maar daarmee is niet alles gezegd. De Bruine en Noordse winterjuffer overleven in de winter als adulten. Die kan men bij mooi weer al heel vroeg in het jaar ontmoeten (Afbeelding 6).

Afbeelding 6 - Vliegtijden van Nederlandse libellen

Begin april verschijnen de adulten van soorten die als volgroeide larve overwinteren, o.a. de Vuurjuffer, Bosbeekjuffer, de Beekrombout, Noordse witsnuitlibel en de Viervlek. Daarna verschijnen de soorten die in verschillende larvenstadia overwinteren, met vertegenwoordigers in alle families.

De laatste in deze groep zijn de heidelibellen en de glazenmakers, die vaak tot ver in oktober te zien zijn. Tenslotte verschijnen de pantsersjuffers die als ei overwinteren en in het voorjaar nog alle larvestadia moeten doorlopen.

Dat we libellen aan het water (met uitzondering van zout water en sterk vervuild water) moeten zoeken, lijkt duidelijk, maar er zijn uitzonderingen. De pas uitgekomen, nog niet seksueel actieve libellen trekken gedurende enkele weken weg van het - drukke - water en kunnen ver vliegen. Ook zijn er trekkende soorten die alleen of in groepen grote afstanden overbruggen.

We kunnen de biotopen (leefplekken) van libellen onderscheiden in stromend water en in stilstaand water.

Stromend water

Bijvoorbeeld de Grote Molenbeek, Lollebeek, Kabroeksebeek, Boabel.

Afbeelding 7 - Weidebeekjuffer

Hier leven de specialisten onder de libellen, die zich aangepast hebben aan stromend water: Beekrombout, Weidebeekjuffer (Afbeelding 7), Vuur- en Azuurwaterjuffer, de Blauwe scheenbeenjuffer en de Blauwe glazenmaker. Het voorkomen van de Weidebeekjuffer in onder andere de Molenbeek kan worden gezien als een teken dat de waterkwaliteit weer redelijk op peil is.

Stilstaand water

Bij stilstaand water kunnen we verschillende biotopen onderscheiden met ieder een eigen libellenfauna.

Bij **voedselrijke** sloten, plassen, zandafgravingen, poelen, visvijvers en kanalen kan men o.a. het Lantaarntje, de Grote roodoogjuffer, de Houtpantserjuffer, de Vuurjuffer en, op zandgronden, diverse Heidelibellen, Azuurwaterjuffer en Metaalglanslibel verwachten.

Bij **voedselarme** vennen op de hei en in bossen van Swolgen en de Schadijkse Bossen. Deze biotoop is goed voor soorten als de Watersnuffel, Zwarte heidelibel, Gewone pantsersjuffer, Platbuik en vele andere soorten.

De meest talrijke soorten in Gemeente Horst aan de Maas, gemeld op de website van Waarnemingen.nl in de periode 1983-2021 zijn: 1. Viervlek 2. Azuurwaterjuffer 3. Noordse witsnuitlibel 4. Lantaarntje 5. Watersnuffel 6. Koraaljuffer 7. Vuurjuffer 8. Bruinrode heidelibel 9. Variabele waterjuffer en 10. Blauwe scheenbeenjuffer.

Maar de verhoudingen lijken te veranderen! Uit de waarnemingen van de laatste twee jaren (in totaal 875) blijkt de Gewone oeverlibel het meest waargenomen (180 x) gevolgd door de Bruinrode en Bloedrode heidelibel, de Weidebeekjuffer en de Azuurwaterjuffer.

In totaal zijn er nu 52 soorten waargenomen in de gemeente Horst aan de Maas, oftewel 80% van alle inheemse soorten van Nederland.

Laat ons daar zuinig op zijn!

Kwekkertje

De Wilgenhoutrups

Terwijl ik mijn potplanten water geef, zie ik hem opeens lopen op het pad: een dikke, oranje-rode rups. Hij golft over de grond, op zoek naar een veilig plekje om te verpoppen. Als hij even stil ligt, lijkt hij wel een plastic speelgoedrups met zijn strakke, glanzende buitenkant. Maar hij is echt en zet snel zijn tocht weer voort. Ik weet waar hij vandaan komt, uit onze knotwilgen. Die zijn helemaal geperforeerd door de activiteit van deze dieren. Vorig jaar viel zo'n wilgenstam spontaan om. Helemaal doorgeknaagd. Dat is typerend voor het werk van deze wilgenhoutrups. Een prachtig gekleurd dier dat na zijn

popstadium verandert in een saaie nachtvlinder. Deze nachtvlinder kan niet eten, plant zich snel voort en legt dan gauw eieren in zacht hout, zoals onze wilgen, alvorens te sterven. Uit die eieren komen larven die drie tot vier jaar van het wilgenhout eten. Ze produceren daarbij een soort azijnzuur om het hout te kunnen verteren. We hebben maar vast nieuwe wilgen geplant want de oude zijn bijna op.

Tekst & foto Cora Oostendorp

De Nachtzwaluw

AUTEUR: PETER VAN NIES

Caprimulgus europaeus

Voor veel lezers is dit een volstrekt onbekende vogelsoort. Het is dan ook een ietwat mysterieuze vogel die je bovendien overdag nauwelijks te zien zult krijgen. Hij is zeldzaam geworden en staat daarom op de rode lijst. Om meer aandacht voor deze soort te krijgen, werd hij in 2007 door Vogelbescherming Nederland uitgekozen tot vogel van het jaar, maar ook dat zal waarschijnlijk alléén bij vogelaars bekend zijn.

Al doet de naam anders vermoeden, de Nachtzwaluw behoort niet tot de familie van de zwaluwen, maar omdat hij op een soortgelijke manier al vliegend insecten vangt en dit doet in het begin van de nacht (en in de ochtendschemering) zal hij daaraan zijn naam wel te danken hebben. Overigens wordt hij ook nog wel “Geitenmelker” genoemd omdat een oud volksgeloof zegt dat ze aan de uiers van geiten zogen!

Vanaf de late schemering vliegt hij rond om insecten te vangen. Lange tijd werd gedacht dat de nachtzwaluw met open snavel vliegt en wacht totdat de insecten vanzelf naar binnen vliegen, tegenwoordig weet men dat hij vliegt met gesloten snavel, die hij pas op het laatste moment opent. Hierbij kan hij de snavel zowel in verticale als in horizontale richting openen waardoor een enorme cirkelvormige mondholte ontstaat.

Op de rand van de bovensnavel bevinden zich bovendien stijve borstelige haren waardoor een nog groter vangnet ontstaat en de ogen tevens beschermd worden tegen vleugels en pootjes van insecten. Nog een bijzonderheid is, dat de middelste tenen een kamvormige nagel hebben waardoor ze stof en resten van insecten uit die stijve borstelharen kunnen verwijderen.

De vogels komen eind april, begin mei vanuit hun winter-

kwartieren in Zuid- en Oost-Afrika terug. Je kunt ze dan vinden in droge en warme open landschappen dikwijls aan de randen van dennenbossen en op open plaatsen in het bos en in heidevelden; er moet wel een voldoende aanbod van nacht-insecten zijn. Dat zijn vooral nachtvlinders en kevers, maar ook langpootmuggen. Tijdens het grootbrengen van de jongen geeft hij vooral de voorkeur aan (nacht)vlinders. Onverteerbare resten van de insecten worden in betrekkelijk grote braakballen weer uitgespuugd.

Kort na zonsondergang als de vogels actief worden, kan men hun zang horen: een aanhoudend ratelend geluid, zoiets als purrrrrpurrrrrpurrrrr dat ze wel 5 minuten kunnen volhouden. Hun vlucht is geruisloos maar soms, en zeker tijdens baltsvluchten, klapt het mannetje de vleugels in opwaartse richting tegen elkaar. Overdag zitten ze op de grond, een boomstronk of overlangs op een boomtak. Door hun schutkleur vallen ze daarbij niet op. De ogen zijn dan slechts smalle spleten.

Het nest maken ze op de kale grond zonder enige aankleding. Er worden doorgaans twee grijsachtige, gevlekte eieren gelegd, maar soms zijn het er ook wel drie of zelfs vier. De broedduur bedraagt circa 18 dagen waaraan ook het mannetje een, zij het zeer beperkte, bijdrage levert. Na twee tot vier dagen verlaten de jongen al de nestplaats en verstoppen zich in de omgeving.

Als ze bedreigd worden sperreren ze hun opvallend grote snavel ver open en maken daarbij een sissend geluid. Na ruim twee weken kunnen de jongen al vliegen, maar geheel zelfstandig zijn ze pas op een leeftijd van vier à vijf weken. Tot dan worden ze door beide partners van voedsel voorzien. Meestal volgt er nog een tweede legsel. Het vrouwtje begint dan weer met broeden terwijl het mannetje de zorg voor de eerste jongen in zijn eentje ter hand neemt.

Zoals al gezegd zijn ze zeldzaam geworden: in de periode 2013-2015 werd het aantal broedparen in Nederland geschat op 2500 tot 3100 (SOVON Vogelatlas van Nederland). Ze komen vrijwel alleen voor op de hogere zandgronden in het Zuiden en Oosten van ons land en op de Veluwe. In september vertrekken ze weer naar hun winterkwartieren in Afrika.

Vogeloren

AUTEUR HENNY GROULS

Vogeloren

Zo doof als een Kwartel luidt het gezegde. Maar een Kwartel kan wèl horen, heel goed zelfs. Ik laat de verklaring van het gezegde dus maar aan een neerlandicus over.

Vogels produceren geluid: sommige hard andere bescheiden, de een simpel en de andere heel gevarieerd. De geluiden van vogels hebben een functie; vogels moeten dus wel goed kunnen horen.

Onderzoek

Het gehoor van vogels heeft, in tegenstelling tot het zicht, wetenschappelijk tot halverwege vorige eeuw nooit erg in de belangstelling gestaan. Pas in 1896 schreef Alfred Newton dat het gehoor van vogels een goed ontwikkeld orgaan was. Hij schreef dat vogels het vermogen hadden om toonhoogte, klank en melodie en variaties daarin waar te nemen en te begrijpen. In de veertiger jaren van de vorige eeuw begon men meer de zang van vogels te bestuderen en dat bracht uiteraard ook onderzoek naar het gehoor op gang.

Functie

Vogels gebruiken hun oren voor het identificeren van soortgenoten en voor onderlinge communicatie. Lieve en verleidelijke tonen, agressieve geluiden, bevelen en verzoeken worden door de vogels op waarde geschat. Het gehoor is ook belangrijk voor het ontdekken van mogelijke vijanden en het zoeken van voedsel. Vogels herkennen de klanken van hun partner net zoals mensen stemmen van anderen kunnen herkennen. De vogels moeten ook de geluiden die van belang zijn kunnen isoleren uit achtergrondgeluiden.

Foto Mariet Verbeek

Bouw

Het gehoororgaan van vogels komt in grote lijnen overeen met dat van zoogdieren en dus ook dat van de mens: er is een buitenoor, middenoor en binnenoor.

Buitenoor: dit bestaat uit een oorschelp (bij de meeste zoogdieren) en gehoorgang.

Middenoor: dit wordt gevormd door een trommelvlies en drie gehoorbeentjes.

Binnenoor: dit is het met vocht gevuld slakkenhuis.

Het geluid (technisch gezien: de akoestische druk) komt door het buitenoor binnen en gaat via de gehoorgang naar het trommelvlies en via de gehoorbeentjes naar het binnenoor waar de vloeistof in het slakkenhuis tot trilling wordt gebracht. Duizenden haarcellen in het slakkenhuis geven de trillingen door aan zenuwen naar de hersenen.

In enkele aspecten wijkt het gehoororgaan van vogels af van dat van de zoogdieren.

Het buitenoor heeft bij vogels geen oorschelp (pinna). De verklaring hiervoor kan zijn dat oorschelpen ongunstig zijn bij het vliegen. Dat is ook zo, maar is dat de verklaring voor de afwezigheid van oorschelpen? Een logischer verklaring is, dat vogels zijn ontstaan uit de reptielen en die hebben ook geen oorschelp.

De ooropening zit net als bij de mens achter en onder de ogen. Bij kaalkoppige en schaars bevederde koppen (Gieren, Struisvogel, Kiwi) is de opening goed te zien. Bij bevederde koppen is de ooropening bedekt met glanzende oorveertjes voor vermindering van de luchtweerstand, voorkoming van windgeruis tijdens vliegen en bescherming van het oor; bij duikvogels bijvoorbeeld. Voor duiken op grote diepte hebben Pinguïns nog verdere aanpassingen.

Het **middenoor**: het tweede grote verschil is het aantal botjes in het middenoor. Mensen hebben er drie, namelijk hamer, aambeeld en stijgbeugel. Vogels hebben - net als bij de reptielen - maar één gehoorbotje om het geluid van het trommelvlies door te geven naar het slakkenhuis.

Het **binnenoor** wordt bij mens en zoogdier gevormd door het spiraalvormige slakkenhuis. Bij vogels is dit 'slakkenhuis' recht of licht gebogen (banaanvormig). Het slakkenhuis bij zoogdieren is door zijn vorm veel langer dan dat bij de vogels. Bij een muis is bijvoorbeeld de lengte 7 mm en bij een kanarie, die ongeveer even groot is, slechts 2 mm. Een langer slakkenhuis kan van laag tot hoog meer tonen doorgeven aan de hersenen.

Het aantal trillingen per seconde, ofwel de frequentie, wordt uitgedrukt in Hertz (Hz) of kilohertz (kHz) Bij een langer slakkenhuis is het frequentiebereik groter dan bij een kort slakkenhuis. Bij jonge mensen loopt dit bereik van 50 Hz, een heel lage toon, tot 20000 Hertz (20 kHz), een heel hoge pieptoon. Vogels kunnen, afhankelijk van de soort, tonen van slechts een deel van dat frequentiegebied horen.

In het slakkenhuis zit het basilair membraan met haarcellen, dat wat grootte betreft, gerelateerd is aan de lengte van het slakkenhuis. De grootte van het basilair membraan, dus het aantal haarcellen, is een redelijke indicatie voor de hoorcapaciteit van de vogel. In het algemeen kan gesteld worden dat het gehoor van vogels het meest gevoelig is voor tonen die ze zelf gebruiken voor de communicatie. Grote vogels zijn meestal gevoeliger voor laagfrequente geluiden; kleine vogels voor hogere tonen. De Oehoe en uilen in het algemeen, hebben een zeer lang slakkenhuis, duiven en lijsters een relatief lang, Kieviten, Houtsnippen en Notenkrakers een gemiddeld exemplaar. Bij kippen is het slakkenhuis kort en het is zeer kort bij ganzen en Zearenden.

Enkele frequenties: de Roerdomp produceert rond de 200 trillingen per seconde (200 Hz), het Goudhaantje gaat tot wel 9 kHz en wordt door ouderen vaak al niet meer gehoord. Zangvogels, als bijvoorbeeld de Kanarie, maken geluiden tussen de 2 kHz en 3 kHz.

Hoorprestaties

- **Uilen** hebben een zeer groot slakkenhuis met daarin ook een zeer groot aantal haarcellen op het basilair membraan. De kerkuil bijvoorbeeld heeft een basilair membraan dat drie keer zo groot is als dat van een duif en heeft met 16.500 haarcellen drie keer zoveel als wat je op basis van zijn grootte zou verwachten. Zij gebruiken hun gehoor niet alleen bij de communicatie, maar ook bij de jacht in het donker. Uilen hebben nog een aanpassing om beter te kunnen horen. Ze hebben de gehooringang niet opzij, maar in het 'gezicht', in de spiegel, voor extra goede opvang van het geluid; je zou het gezicht kunnen beschouwen als één grote oorschelp. Bovendien is één van die ingangen hoger geplaatst dan het oog ernaast en de andere lager. Zo kunnen ze niet alleen een geluid van links en rechts onderscheiden, maar ook van boven en beneden. Zo is de prooi nauwkeurig te lokaliseren.

Metingen aan een Laplanduil: met de ogen op 9 en 3 uur bevinden de gehooropeningen zich op 2 uur (links) en 7 uur (rechts) De openingen zijn gigantisch groot, van boven naar beneden 4 cm. Aan de opening zit een beweegbaar vel om de gehooringang af te sluiten. Bij enkele uilen, waaronder de Laplanduil is zelfs de schedel asymmetrisch door de grote asymmetrisch geplaatste ooroeningen. De Laplanduil hoort en vangt muizen die onder de sneeuw lopen; een ongeëvenaarde hoorprestatie.

- **Jonge zeekoeten** die het nest verlaten, springen van de hoge rotsen in de zee en komen te midden van een groot aantal andere jongen terecht. De ouders kunnen hun jongen, ondanks alle geluiden van andere vogels, als soortgenoot én als individu herkennen.

- **Salanganen** (een soort Gierzwaluwen) in zuid Azië navigeren door gebruik te maken van echolocatie. In tegenstelling tot vleermuizen maken zij gebruik van lage frequenties, ca. 2 KHz. Zij bouwen hun nesten in absoluut donkere grotten. Hun nesten zijn bekend van de vogel-nestjessoep.

Bijzondere eigenschappen bij vogels

De haarcellen op het basilair membraan in het slakkenhuis worden bij vogels regelmatig vervangen en zo blijft het gehoor van goede kwaliteit. Bij mensen niet; bij hen slijten ze, worden ze niet vervangen en gaat het gehoor achteruit met het vorderen van de leeftijd of raken ze beschadigd door bijvoorbeeld hard geluid.

Het hoorvermogen bij vogels in gematigde streken fluctueert in de loop van het jaar. Hersenen vragen heel veel energie en in de koude periode, als er toch niet gezongen wordt, moeten vogels zuinig zijn op energie. De hersenen, onder andere dat deel dat voor zang en gehoor verantwoordelijk is, neemt in volume af. Zo komt het dat het gehoor van vogels het meest gevoelig is in het voorjaar als de zang op zijn hoogtepunt is. Dat is nodig voor het aantrekken van een partner en het bewaken van het territorium. De vrouwtjes moeten de zangkwaliteiten van de mannetjes kunnen beoordelen. Dit proces wordt gestuurd door hormonen, waarvan de afgifte wordt beïnvloed door

Foto Mariet Verbeek

de daglengte.

Vogels horen, wat frequenties betreft, beperkter dan mensen, maar ze kunnen in hun zang nuances horen die door een mensenoor niet zijn waar te nemen. Vogels geven dus meer informatie door dan de mens kan horen. Dit is alleen zichtbaar te maken in een sonogram. Dit is de grafische weergave van een geluidsoptname, die toonhoogte en volume in de tijd weergeeft.

Aanpassingen

Vogels kunnen veel geluid maken. Om beter gehoord te worden kunnen vogels in rumoerige gebieden, zoals in steden, hun volume aanpassen. Van koolmezen is bekend dat ze in bebouwde omgeving harder zingen. Bij Nachtegalen in Berlijn is in de stad een geluidstoename van 14 dB gemeten.

De Kwartelkoning (*Crex crex*), behorend tot de Rallen, en dus geen familie van de (zogenaamde dove) Kwartel, produceert een geluidsvolume tot 100 decibel (dB). Een mens zou van dit volume gehoorbeschadigingen oplopen. Een Roerdomp (*Botaurus stellaris*) is hoorbaar tot een afstand van vijf kilometer. (Wereldrecord). Hij maakt het geluid met zijn slokdarm, een soort boer. Daar moet je dus ook niet naast staan. Erg harde geluiden dus! Om gehoorbeschadigingen bij harde geluiden te voorkomen hebben vogels een zogenaamde 'auditieve reflex', het ontspannen van het trommelvlies door de snavel te openen. Sommige vogels zoals Auerhoen, sommige uilen en duikvogels, kunnen een flapje voor de gehooringang brengen tijdens het maken van geluid.

Geraadpleegde literatuur Tim Birkhead: 'De zintuigen van vogels'

Lezing - Gallen

Lezing
Gallen
8 september
t Zoemhukske

AUTEUR: PIET SEGEREN

September, gallenmaand bij uitstek?

In September vind je volop gallen aan de eikenbomen. Leuk als je in september een wandeling maakt om even enkele eiken te inspecteren op gallen. Soms vind je op één blad verschillende soorten.

Daarom hebben we in het jaarprogramma een lezing door Rien Kersten op 8 september 20.00 en een excursie op zo 12 september 10.00 ingepland over gallen. Of dat nu allemaal nog door kan gaan, is op dit moment heel onzeker. (Hou de website en de nieuwsbrieven in de gaten.)

Desondanks ik wil jullie de leuke inleiding die Rien Kersten gestuurd heeft niet onthouden. Als je je niets kunt voorstellen bij gallen dan word je door zijn gepassioneerde verhaal helemaal enthousiast voor deze kleine samenlevingsvorm van plant en dier.

Wil je meer weten over gallen? Hier enkele websites:

Plantengallen:

plantengallen.com

Een schat aan foto's:

werthof.home.xs4all.nl/plantengallen/

Aardappelgal op Eik

Plantengallen.com

Werthof website

Gallen, fascinerende coproducties!

- # Gallen, iets van planten en iets van beestjes
- # Gallen, het hele jaar door te zien
- # Gallen, klein maar zo verschrikkelijk mooi

In een herberg geniet je onderdak en krijg je een maaltijd. Een gal is zo'n herberg. Een reactie van een waardplant, die de verwekker een onderkomen biedt. De galappel, schitterend glanzend rood en bolrond aan de onderkant van eikenbladeren, is misschien wel de meest bekende.

Maar er bestaan heel erg veel verschillende gallen. In ons land zeker meer dan 800 soorten. Gallen komen voor op de eik, maar ook op veel andere plantensoorten : van hondsdrif tot grove den, van riet tot beuk, roos, braam, wilg, boerenwormkruid, akkerdistel, warkruid en walstro, van brandnetel tot vogelkers ...

Gallen worden veroorzaakt door veel verschillende soorten beestjes. Luizen, galwespen en bladwespen, vlinders en vliegen, kevers, galmuggen, galmijten en loopmijten.

Gallen komen aan alle plantendelen voor, op bladeren, in bloemen, stengels, wortels.

Gallen zijn een prachtig voorbeeld van de complexiteit in de natuur. De levenscyclus van veel galbewoners is ingewikkeld, generatie- en gastheerwisseling spelen daarbij een rol.

Kortom, gallen vormen een heel breed thema, boeiend voor zowel planten- als dierenliefhebbers.

Gallen zijn ook nog eens heel mooi, mooi van vorm, mooi van kleur én ze vertellen op een nadrukkelijke wijze het verhaal van de samenhang in de natuur.

Rien Kersten

Uit de oude

AUTEUR MARIJKE LUKKER-HIRS

Een paar jaar geleden kocht ik op de Deventer boekenmarkt de 'Mineralen Atlas in zakformaat' uit de serie 'Practische Zakboekjes voor Natuurvrienden'. Een schitterend kleinood dat in 1910 werd uitgegeven. Aan te schaffen voor de prijs van 45 cents.

Op de voorkant staat vermeld:
96 Afbeeldingen in kleurendruk, met opgave der Nederlandsche en Latijnsche namen.

De achterkant vermeldt dat bij 'den uitgever W. Hilarius Wzn, Almelo' in deze serie de volgende atlasjes zijn verschenen: Zoogdieren, Zangvogels, Visschen, Vlinders, Insecten, Planten. Eetbare paddenstoelen en Giftige paddenstoelen.

Het boekje begint met een plaatje van goud en eindigt met Bitumineus hout. Ik zie ook Asfalt als organisch mineraal genoemd. Er staat: bekend gebruik voor plaveisel; o.a. op Trinidad. Op internet is meer over asfalt te vinden. In Nederland is 1% van het landoppervlak er mee bedekt. lees ik.

In de jaren '60 kampeerde ik met mijn vader in de buurt van Idar Oberstein, toentertijd al een plaats met een edelstenenmarkt en veel slijperijen. Ik kocht er een Katzenauge oftewel tijgeroog. Ik heb hem nog steeds.

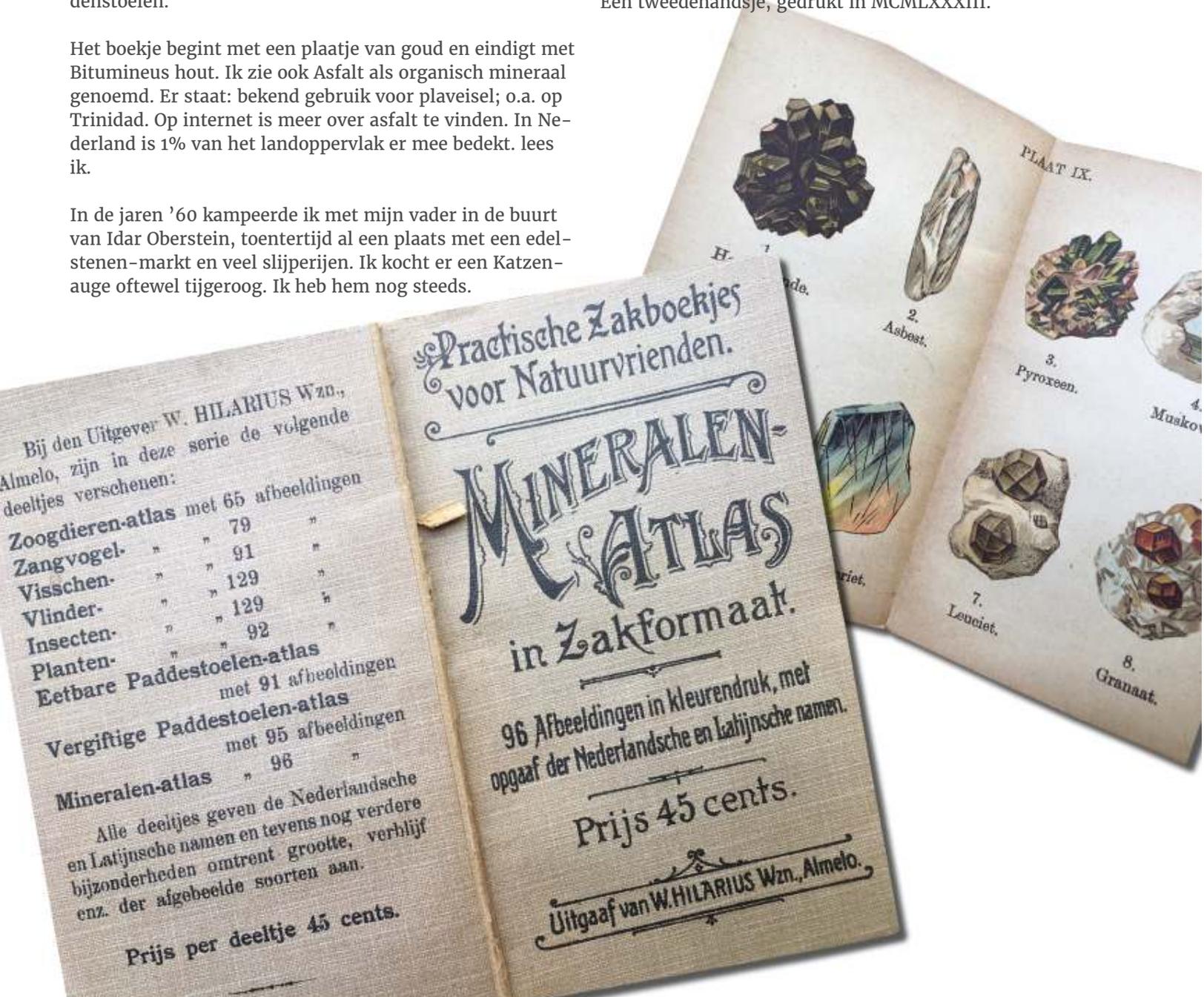
In de Domstraat in Utrecht zat 'de Geode' een winkeltje met prachtige mineralen, edelstenen, gesteenten en ertsen. Toen eind jaren '70 alleen nog maar klanten in de winkel kwamen die geïnteresseerd waren in de esoterische krachten en spirituele betekenis in plaats van in de schoonheid van zijn stenen gaf de winkelier er de brui aan. Bij de geboorte van mijn eerste kind kreeg ik een prachtige geode. ik heb hem ook nog steeds.

Jaren geleden zag ik in Zuid-Limburg in 't Rooth kinderen fossielen uit hakken uit de mergel. Dat kan helaas niet meer.

In Sevenum heb je Magma Minerals. Ze hebben daar de prachtigste stenen.

Een paar jaar geleden erfde ik een vitrinekastje met stenen en fossielen van een oud collega. Ik heb toen toch maar de degelijke, uitgebreide Elseviërs gids van stenen & mineralen aangeschaft.

Een tweedehandsje, gedrukt in MCMLXXXIII.

Het interview

AUTEUR: MARIJKE LUKKER

Anny Maessen 50 jaar lid van het IVN!

Anny (1941), vierde in een gezin van acht, groeide op in Leveroy gemeente Baexem, op een boerderij op zandgrond en een stuk 'slechte, moerassige grond'. Ze verhaalt over de dieren en de geur van stront en gemalen bieten. Vroeger in het veld moest ze stoppelknollen oogsten voor het vee. Thuis was het eieren rapen en hokken schoonmaken. Later bleek dat ze eigenlijk niet tegen kippen kon. Behalve een gietijzeren kachel met ringen om de pannen in te zetten, was er geen verwarming. 'Wel van de koeien die op stal stonden', lacht ze.

Anny herinnert zich veel Pinksterbloemen, Dotters, Valeriaan en heel veel andere wilde planten, die ze toen nog niet bij naam kende.

Het was een heel stuk lopen naar school. 'Een keer lag de stuifsnieuw anderhalve meter hoog!' 's Zomers met een jampotje naar de Tungelroyse beek om met de hand stekelbaarsjes en slakjes te vangen. Er sneuvelde wel eens wat. Ze gooiden ze terug in de sloot. Als kind wist je niet beter, maar zo leerde je het wel.

In de beek lagen soms verpakkingen van bestrijdingsmiddelen. Vader waarschuwde dat ze van die troep moesten afblijven.

In '68 trouwde ze met Pierre. Ze kregen twee dochters. Zes jaar geleden is Pierre overleden. Hij is zeven jaar ziek geweest. Veel oudere IVN'ers hebben hem goed gekend.

Opleiding

Anny had al vroeg belangstelling voor planten en dieren en kende alle fruitbomen in de boomgaard. Samen met haar broer plukten ze wilde kersen, staande op het kippenhok met de schoffel in de hand. Eerst deed ze de door strenge Franciscanessen geleide MULO in Heythuysen. Voor het examen biologie moest ze de specht uitwerken. Ze kreeg er een tien voor ('niet opschrijven', zegt ze). Het was een stimulans.

De opleiding voor lerares land- en tuinbouw in Posterholt vond haar moeder echter niks, de oudere zussen waren ook naar de huishoudschool gegaan.

Na de Vormingsklas, om o.a. koken en naaien te leren, wilde ze het echter nog steeds. Een lerares praatte haar ouders om. Deze bijzondere biologielerares vertelde in haar lessen over wat er belangrijk was voor natuur en milieu, over de evolutie, over uranium en over het stralingsgevaar. Anny las in de bibliotheek over isotopen en hoe je er tegen te beschermen. Dit, en later ook de strijd rond de kernkoppen, fascineerde haar zeer.

Er waren buitenlessen sierteelt en plantenkennis. Tijdens het groepswerk verzorgden ze de kippen en de koeien. Ze haalde er haar melkdiploma, leerde over bijenhouderij en kreeg les in bloemschikken met wilde en geteelde planten en kreeg een pedagogisch getuigschrift.

Buiten vonden de praktische lessen over de wilde flora in verschillende biotopen plaats. Anny haalde de Nijverheidsakte XXI, dat gaf bevoegdheid voor nijverheidsonderwijs, op de huishoudschool, INAS en Vormingsklas.

In de jaren '60 werkte ze acht jaar in Brabant. De oogst uit de schooltuinen werd in de keuken gebruikt.

Kennismaking met het IVN

Vanuit het 'IVN Roermond in oprichting' deed ze de opleiding Natuurgidsen. In '71 werd ze lid. 'Zodoende kom ik nu aan 50 jaar', zegt Anny. Pierre was ook natuurgids. Op de foto van de diploma-uitreiking in 1976 zaten ook mensen van 'IVN de Steilrand'. Daar sloten beiden zich bij aan toen ze in 1976 in Grubbenvorst gingen wonen.

Naar de Maasdorpen

Hier was alles anders: de zandgronden, de tuinderijen, de broekbossen, de oevers van de Maas, de meander en de veerponten. De dorpen vond ze karakteristiek. Inmiddels is er echter ook veel aan natuurschoon verloren gegaan. Ze hebben 16 jaar op Kaldenbroek 2 gewoond. Een excursie naar de 'Kleine Aarde' in Boxtel motiveerde hen voor duurzaamheid en recycling. Weinig elektriciteitsverbruik. Waswater van schoon regenwater. Zinkput. WC-spoeling met regenwater.

Oprichting IVN de Maasdorpen

Op 2 oktober 1983 hebben Herman Steenhof uit Grubbenvorst, Ad Vingerhoets uit Hegelsom, vader en zoon Co en Hans van Hage en zij, het IVN De Maasdorpen opgericht. Het IVN A'dam dat hen ondersteunde, wilde dat alle mensen lid werden van het landelijke IVN.

Anny werd ad hoc voorzitter. Daarna nam Herman Steenhof het over.

Het was echt pionierswerk

De eerste jaren hadden ze 35 leden.

Anny typte de convocaties uit en bracht ze rond. De activiteiten kwamen ook in de dorpsblaadjes.

Ze noemt wat namen uit de begintijd. Wim van der Aa, Wiel van der Linden, Bart Reintjes, Annie Feijen, het echtpaar Streng en Jacques Vreede.

Bij festiviteiten, zoals aspergefesteen, kerstmarkten en op Koninginnedag huurden ze voor 25 gulden, toen erg veel, een marktkraam waar ze folders uitdeelden en Natuur- en milieublaadjes neerlegden.

In het begin zaten ze in Grubbenvorst in 't Haeren. In Lottum en Broekhuizen was het zoeken naar ruimtes met microfoons, diaschermen, etc.

John Sino en Jeroen Timmerman hebben in 1988 in samenwerking met het IKL en Staatsbosbeheer de werkgroep VNeL opgericht. De vrijwilligers deden (en doen!) van alles om kleine landschapselementen te onderhouden. Van wilgen knotten tot hulp bij de paddentrek.

Anny heeft allerlei foto's van een actieve VNeL. Toen VNeL 25 jaar bestond stonden ze in hun hesjes met hun materialen in de Hallo. Er is ook een prachtig fotoboek. In de beginjaren hadden ze een eigen IVN-bieb: Marlies van Schendel en Ineke Cox sjouwden altijd tassen vol boeken mee naar alle binnenbijeenkomsten. 'We hadden geen ruimte om ze op te slaan.'

Ze memoreert ook het 10-jarig bestaan van het IVN onder

de toenmalige voorzitter Jac Neessen, wat op 2 oktober '93 uitgebreid gevierd werd met een tentoonstelling en een feestvergadering met genodigden van het landelijke en de regionale IVN's. Het thema was 'Zure Regen'.

Het IVN-werk

Anny zat in de plantenwerkgroep, maar deed samen met o.a. Henny Grouls ook 'algemene' excursies. Hij de vogels en zij de planten. Alle excursies werden met twee leden uit de werkgroepen voorgelopen.

Het allerleukste van het IVN vindt ze om mensen bijzonderheden te laten zien, vragen te beantwoorden en kennis over te brengen. Er achter komen wat men wil zien. De bever of de sporen. Aansluiten bij wat men al kent. Geen lange verhalen.

Ze verduidelijkt nog: 'Op wandelingen wordt er meer gelopen dan gepraat, bij excursie meer gepraat, gekeken naar details dan gelopen.'

Ze wil zelf graag precies weten tot welk geslacht en familie de plant behoort. 'Kleine verschillen wijzen op een andere soort en die heb ik ook niet allemaal in mijn hoofd', zegt Anny. Dus keek ze het nog eens na in de Flora van Heimans, Heinsius en Thijsse.

Ze had een soort 'levende flora' Ze schreef de datum waar ze de plant gevonden had er gewoon bij in het boek. Als ze met de plantenwerkgroep op pad waren en er niet uitkwamen namen ze een stukje van de plant mee om dat thuis te determineren op de Latijnse én de Nederlandse naam. Tegenwoordig moet ze wel vaker de Latijnse naam opzoeken.

De Nederlandse naam vindt ze het belangrijkste. Ze herkent de Latijnse naam altijd wel. Nog belangrijker vind ze hoe die plant aan zijn naam is gekomen. Streeknamen, eigenschappen, geur, olie, geneeskracht. Heel interessant.

Anny is kritisch op milieugebied

Milieuzaken waar ze zich zorgen om maakte zijn bijvoorbeeld:

-Kerncentrales

-De overbesteding: invloed van ammoniak op de natuur, de vervuiling van de lucht, de bodem (te stikstofrijk) en het water (zoals eens de Gekkengraaf vol met schuim)

-Bestrijdingsmiddelen: In Posterholt zag ze verlamingsverschijnselen door een parathionvergiftiging via de huid bij een knecht

-Snoei meidoornhagen

-Bomenkap Venloseweg Grubbenvorst, de oudste bomenlaan. Ze hebben er, o.a. als IVN, heel wat uren ingestopt om de waardevolle bomen te inventariseren. De lijst ligt bij de gemeente: hoogte, omvang, naam, etc.

Ze hadden contact met Bomenstichting.

Anny voelde zich nooit voorzitter Ze kon goed regelen, merk ik op: het via via komt steeds terug. Ze zegt: 'als vereniging hadden we altijd een goed contact met andere verenigingen.'

Ze noemt vele namen van anderen die veel en het juiste voor het IVN hebben gedaan: o.a. Piet Hoebers en Henny Grouls.

Ze zegt: 'ik ben nu niet meer zo vlot ter been maar ik heb mooie wandelingen gemaakt en prachtige planten en landschappen gezien dus ik ben een tevreden mens.'

AUTEUR: KOOS AGRICOLA

Castenrayse vennen - Schadijkse bossen

Rondom Castenray en in de Schadijkse bossen zijn diverse wandelroutes beschikbaar. Er is echter geen wandelroute die beide gebieden verbindt. Deze beschreven wandelroute Castenrayse Vennen – Schadijkse Bossen is opgezet aan de hand van het wandelknopennetwerk Horst aan de Maas. Digitaal is deze kaart beschikbaar op Algemene routeinformatie | Landschap Horst aan de Maas (gebruik hiervoor de QR code aan het einde van dit artikel). Op deze webpagina zijn ook verkoopadressen van de papieren versie aangegeven.

De wandeling loopt door een zeer gevarieerd landschap met nat broekbos, bosgebieden, heide, overgangsgebieden tussen natuur en landbouw met weidse vergezichten. De route is 12 km met hoogteverschillen minder dan 10 meter. Het startpunt van de route is het centrum van Castenray aan de Lollebeekweg. Er zijn twee alternatieve startpunten, die de route 2 km korter maken.

De route kan niet op of met wielen gedaan worden. Het deel van de route door de Castenrayse Vennen kan in sommige tijden van het jaar te nat zijn voor wandelschoenen en dan is het handig dit gedeelte met laarzen te lopen of een beetje het risico op natte voeten te nemen. Dit pad is een ware belevenis door de wilde natuur in dit moerasbos. Het westelijk deel van de route loopt over de Schaakse heide. Daar is het pad zanderig en loopt het wat zwaarder, maar de omgeving is fascinerend.

Castenray:	44-06-71-72-73-74-48-49-42-76-75-14-11-09-71-77-06-44
Grensweg/Molengatweg:	71-72-73-74-48-49-42-76-75-14-11-09-71-06-77-71
Gusseweg/Schadijkse bossen:	41-42-76-75-14-11-09-71-06-77-71-72-73-74-48-49-42 of 43-41

Bij de alternatieve startpunten kunnen enkele auto's op onverharde plekken geparkeerd worden.

In de winter en het vroege voorjaar kan het laarzenpad tussen **knooppunt 06 - 71** en **knooppunt 77 - 06** behoorlijk nat zijn, hoge wandelschoenen of laarzen zijn dan ook aan te bevelen. In warme tijden zitten in dit gebied veel muggen en wordt aangeraden een antimuggenmiddel te gebruiken. De terugweg (**knooppunt 77 - 06**) gaat over smalle paadjes met op diverse plaatsen boomstammetjes bij de nattere gedeeltes en is iets lastiger dan de heenweg.

De route start bij het pleintje tegenover de H. Mathiaskerk. Midden op dit pleintje staat een beeld van het dorpsymbool: de Schansemaker, die een takkenbos bundelt. Daaromheen bankjes, een oorlogsmonument en een bronzen maquette dat dit dorpskruispunt in 1933 weergeeft.

Foto Koos Agricola - De Schansemaker & maquette dorpskruispunt

Na een klein stukje Lollebeekweg sla je bij **knooppunt 44** linksaf naar de Roerdomp en de Rietweg. Aan het einde van het stukje Rietweg dat naar het natuurgebied loopt, staat een beeldje van een schaatser. Dit herinnert aan de vroegere schaatspret.

Door de Castenrayse Vennen loopt de Lollebeek, die ontspringt in het Castenrayse Broek tussen de Schadijkse Bossen en de Breehei. Het gebied was voorheen een moeras de C selse P s. Hier werd vroeger jarenlang turf gestoken. Vanwege de hoge waterstand konden maar een paar lagen turf met de schop gestoken worden. Het dieper liggend veen werd er met een beugel uitgebaggerd. Zo ontstonden boerenkuilen, de petgaten, die zich tot grotere vennen konden verenigen. Op een eiland in een van die plassen stond een huisje waar 's winters koek-en-zopie aan schaatseren werd verkocht. Tijdens de ruilverkaveling is de Lollebeek in 1969 verlegd en uitgediept waardoor het grondwaterpeil in de P s met 75 cm is gezakt.

De Castenrayse Vennen bestaat uit een mooi gevarieerd moerasbos (broekbos) en een aantal schrale graslanden. De wandelroute loopt deels over oude houtwallen en veenbanen. Omgevallen bomen en ook het smalle kronkelende pad vragen enige behendigheid van de wandelaar. Over boomwortels en boomstammen moet je soms je weg zoeken door 't moeras. Vanuit het broekbos kom je op een wild veld met enkele grote grazers. Vanaf het hekje op **knooppunt 71** loop je langs de bosrand naar het westen.

Foto Koos Agricola - Broekbos

Knooppunt 71 is tevens het startpunt voor de kortere route en kies je ervoor de Castenrayse Vennen over te slaan.

Bij **knooppunt 72** sla je linksaf naar het zuiden door het landbouw gebied. Het pad loopt langs akkers met hier en daar akkerrandbloemen.

Bij helder weer kun je in de verte Horst zien liggen. Na **knooppunt 73** kom je bij **knooppunt 14** op de verharde Campsbosweg, die naar het agrarische buurtschap Schadijk loopt. Langs de verharde route zijn een aantal prachtige boerderijwoningen te zien.

Bij **knooppunt 48** sla je rechtsaf (Kempstraat) en passeer je het kapelletje O.L.V. Onbevlekt Ontvangen en volg je de Sint Maartensweg.

Foto Koos Agricola - Boerderijwoningen

In de verte kun je een molen van stichting Molen Eendracht Maakt Macht en de blindbasilicale parochiekerk in Meterik zien. De graanmolen is in 1899 gebouwd met bouwdelen van een droogmolen uit het Zuid-Hollandse Ter Aar (1798).

Voorbij het Bosbad, De Meander, sla je bij **knooppunt 49** rechtsaf naar de Loofhoutweg en daarna linksaf via de Gusseweg richting **knooppunt 42** op de Schaakse Heide. Dit knooppunt kan ook vanaf **startpunt 41** aan de Gusseweg bereikt worden.

Dit gebied, de Schadijksse Bossen, bestond vroeger uit uitgestrekte heidevelden. Boeren staken er plaggen en lieten er schapen grazen. Zo ontstonden kale plekken en kreeg de wind vat op het onderliggende zand. Vandaar het heuvelachtige karakter in een groot gedeelte van het bos. Aan het eind van de 19de eeuw ging men de zandverstuivingen te lijf door grote delen te bebossen met grove dennen en om de mijnbouw te voorzien van stuthout. En de heidevelden werden omgevormd tot landbouwgebieden. Het hoogste punt is de St.-Martinsberg waar de route omheen loopt.

In 2006 is een groot deel van het bosgebied gekapt, met als resultaat een gevarieerd stuifduinlandschap met hier en daar heide. Het landschap in dit gebied is afwisselend bossen, heidevelden, stuifduinen en akkers.

Op de wandelroute door de Schadijksse bossen loop je langs een heuveltje met een bruin gebeitst houten kruis tussen een natuurlijke begroeiing van eikenstruiken, vliegdennen en berken. Het kruis draagt een opschrift in witte letters: "Op 14 September 1943 werd hier door de Duitsers gefusilleerd Derk van Assen, geboren 9 okt. 1891 te Hasselt (O.), deurwaarder der Directe Belastingen te Maastricht". Dit memoriekruis herinnert aan een van de vele drama's, die zich in de bezettingstijd hebben afgespeeld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog diende dit gebied als schuilplaats, onder andere voor studenten en mannelijke inwoners uit dorpen uit de omgeving, die wilden ontkomen aan de Duitse tewerkstelling.

Foto Koos Agricola - Derk van Assen - Heidegebied

Het heidegebied verlaat je bij **knooppunt 76** waar je via een bosstrook weer naar het oosten loopt. Bij **knooppunt 75** kom je bij de Schadijkerweg. Hier loop je een klein stukje langs de verharde weg. Bij **knooppunt 14** sla je rechtsaf en volg je de onverharde Grensweg. Je loopt langs de rand van het bos met uitzicht op het agrarische Lollebeekdal. Na **knooppunt 9** gaat de Grensweg over in de Molengatweg en je komt weer uit op **knooppunt 71**.

Bij de start van de wandeling is het eenvoudiger deel van de route door de Castenrayse Vennen gevolgd. Als dit goed te doen was loop je via het hekje over het begrazingsgebied naar **knooppunt 77**. Daar komt een stuk waarin de natte stukken gevuld zijn met knuppelhout. Het pad eindigt bij **knooppunt 06**. Hier vandaan loop je terug naar Castenray. Na passage van de brug kun je ook het pad rechtsaf langs de beek lopen. Je komt vanzelf weer op de route naar Castenray terecht.

Indien je niet meer terug wilt lopen door het meest avontuurlijke deel van de route, kun je via **knooppunten 09, 08, 03 en 02** via de Middeldijkse- en Lollebeekweg of **knooppunt 71, 77, 70 en 69** via het hoge deel van de Castenrayse Vennen en de Australiëweg en Veld Oostenrijk weer teruglopen naar **startpunt 44** in Castenray.

Voor meer informatie over de flora en fauna langs de route verwijst ik naar de beschrijving van de natuurgebieden op IVN De Maasdorpen.

Heel veel plezier met deze wandeling!

Sloutuissen

AUTEUR: BART VAN KEMPEN, GROEP 8 DOOLGAARD (HORST)

We kwamen aan op school en we kregen uitleg. Even daarna gingen we naar de plek waar we gingen vissen. We werden in twee groepen gesplitst. De ene groep ging vissen met een net tussen het riet en al het zand. De meesten kregen het warm en gingen in het water, maar dat was niet zo slim want alle dieren gingen weg door het lawaai. De andere groep ging in een klein plasje vissen met een net. We vingden: een Zonnebaars een kikker en nog veel meer kleine diertjes. Op het laatst gingen we bijna allemaal naar het kleine meertje om daar nog een kikker te vangen. Na het vissen telden we hoeveel verschillende soorten dieren we hadden gevangen en dat waren er circa 17. Het leuke was dat je na elke schep in je net moest kijken, want er zaten hele kleine dieren in het water. We hebben zelfs larven van verschillende dieren gevangen.

Leerkracht Theo Cox

Heesbeemden

AUTEUR: AUTEUR PIET SEGEREN

Wandeling
Vroege herfst en vruchten
26 september
Heesbeemden

Op zondag 26 september organiseert IVN Maasdorpen een wandeling door de Heesbeemden met als thema: vruchten.

(Houd de website en nieuwsbrieven van IVN Maasdorpen in de gaten voor mogelijke wijzigingen in verband met Corona.)

De Heesbeemden, in de volksmond “de Bengd” genoemd, bevindt zich met het aansluitende gebied De Blakt aan de noordwest zijde van Sevenum, tussen de Blaktdijk en de weg Heesbeemd. Met het gebiedje De Haagens, dat tegen de Heesbeemd aan ligt, vormt het een vrijwel aaneengesloten gebied tussen de kom van Sevenum en Kronenberg. De Blakterbeek, die vanaf 2007 weer meandert, stroomt door het hele gebied.

De Heesbeemden bestaan uit nat broekbos met veel Elzen en wilgenbos en kleine weilandjes. Sinds het gebied onder beheer van Staatsbosbeheer is gekomen, worden de weilandjes alleen in de zomer nog begraaasd door enkele koeien en paarden. Ook zijn enkele jaren geleden de aangeplante Canadese populieren uit het gebied verwijderd. Alleen op het gedeelte de Blakt vindt men nog wat aangeplant bos. Het gebied herbergt een aantal reeën. Daarnaast is het een eldorado voor vogels en insecten, waaronder veel vlinders. Zowel in de Heesbeemden als ook in het aangrenzend gebied De Haagens bevinden zich diverse poelen met amfibieën.

Planten zijn in september in het stadium van zaadvorming en rond de zaden zit vaak vruchtvlies om de verspreiding hiervan te bevorderen. Daar gaan we naar op zoek tijdens deze ochtendwandeling.

Het startpunt, met voldoende parkeerplaats, is de **Blokhut Aan 't Pedje**, Het Vongdere 1, 5975 BZ Sevenum.

Verenigings

Voedselbosje

Scholenwerkgroep Cora Oostendorp

Op het schoolplein van BS De Bottel in Lottum is een voedselbosje gerealiseerd in samenwerking met het IVN. Marjolein Lommen (IVN junior projectleider) heeft het hele project begeleid. Dit voedselbosje is een onderdeel van een grote renovatie van het schoolplein waarbij onder andere het regenwater afgekoppeld wordt en afgeleid naar een wadi.

Op 22 maart waren de voorbereidingen voor het voedselbosje zo ver gevorderd dat de planten de grond in konden. Met hulp van kinderen van groep 5-6 kregen fruitbomen, struiken en kruiden een plekje in de nieuwe tuin. Een appel-, peer- en amandelboom vormden de basis. Daaromheen kwamen langs de rand bramen, frambozen, kruisbessen, krenteboompjes en rabarber. In de ondergroei werden geurige kruiden gezet zoals dropplant, colaplant, citroenmelisse en ook aardbeien.

Ondertussen maakten kinderen de naambordjes onder begeleiding van Marie Jose van Megen. Toen de planten in de grond stonden, zetten de kinderen er de bordjes bij. Paul en ik hadden bodemdiertjes meegebracht die uitgebreid bestudeerd werden.

De regenwormen, pissebedden en duizendpoten zijn daarna in de nieuwe tuin losgelaten.

Na het planten werd de tuin officieel geopend en een informatiebord onthuld. Nog een laag houtsnippers op het paadje en toen was het klaar.

Op 1 juli zijn we gaan kijken hoe het voedselbosje zich ontwikkeld had. Marjolein zorgde voor een Groei- en Proefles. De kinderen, en ook wij, waren blij verrast te zien hoe goed de planten gegroeid waren. De frambozen, kruisbessen en aardbeien droegen al vruchten, er hingen twee appels aan de appelboom en de rabarber was reusachtig groot geworden. De kinderen gingen ijverig de planten meten, mochten van (meegebracht) fruit eten en probeerden de soorten met behulp van een kwartetspel te herkennen.

Favoriet was de colaplant waaraan herhaaldelijk geroken werd. Er was nog meer te zien behalve planten. Op de appelboom zaten cocons van een of andere vlinder of mot. Op de perenboom zaten een aantal rupsen lekker te eten maar ze lieten gelukkig het grootste deel van de bladeren met rust. Na afloop merkten we dat de kinderen met hernieuwde blik naar hun voedselbosje keken. Ze zullen hier nog vaak naar toe lopen om de ontwikkeling te volgen. En ook wij blijven terugkomen om te kinderen te helpen de tuin te ontdekken.

Activiteiten

8 september - Lezing
 Thema: **Gallen**
 Spreker: Rien Kersten
 Locatie: 't Zoemhukske

12 september - Excursie
 Thema: **Gallen**
 Locatie: Schuitwater

26 september - Excursie
 Thema: **Vroege herfst en vruchten**
 Locatie: Heemsbeemden
 Start: 't Vondere in Sevenum

Vacatures

IVN de Maasdorpen is een bloeiende, actieve vereniging. Om onze werkzaamheden ook in de toekomst te kunnen blijven uitvoeren, zijn wij op zoek naar een penningmeester, een secretaris en een lid van de communicatie commissie.

Ben je enthousiast?
 Neem contact op met het secretariaat:
 ivndemaasdorpen@gmail.com

Soort	Venlo - Grubbenvorst								Grubbenvorst - Lottum							
	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr
Aalscholver	4	12	23	25	36	49	14	20	2	6	3	6	10	19	13	11
Blauwe Reiger	6	9	8	3	11	3	5	3	2	4	6	2	2			2
Brandgans						4	10									
Casarca						5			2					2		
Dodders		2	6	7	3	7	1									
Fuut		2	2	2	8	3	8	7		2	1		4	1	2	
Grauwe Gans			10	7	18	342	37	21	135	13	522	229	1473	221	54	32
Grote Canadese Gans	34		10	6	36	65	15	10		17		120	57		9	8
Grote zaagbek				2												
Grote Zilverreiger			4		1		3			1	2	1				1
Ijsvogel	2	2	4		3			1								1
Indische gans																
Kievit		1	50			10		3							13	14
Kleine Mantelmeeuw		2					1	5							7	
Knobbelzwaan	2							2							12	1
Kokmeeuw	252	565	848	780	986	855	514	18	159	64		9	125	664	12	
Kolgan						9					42	15	9	2		
Krakeend			2	2	72	91	9				8	5	2	10	3	
Kuilfeend		2	2	8	16	24					2		2	20		4
Mandarijneend						2										
Meerkoet	2	15	3	8	13	44	12	7		5	2	6		1		1
Nijlgans			5	2		15	3	7	5	3	12	13	2	4	2	
Rietgans						15										
Scholkster							8	3							2	9
Slechtvalk		1	1	1	1		2	1								
Slobeend										2						
Smient			6			6										
Soepeend		10	3	11	14		11	7				4				
Soepgans				1		1	18	12			2					
Stormmeeuw		1		4	8	3	1							4		
Tafeleend														2		
Waterhoen	2		5	5	12	8	5			1	2	4				
Watersnip		4				4										
Wilde Eend	119	85	119	155	136	6	58	22	10	41	54	104	82	5	61	
Wintertaling	9	17	21	20	19	25	21	18		7	13	14	15	15	14	13
Zilvermeeuw		5	13	9	18	4	2	11			1		4	12	6	5
Zwaangans													1			
Hybride GrgxCan												3	3			
Aantal vogels:	423	737	1166	1138	1517	1619	737	160	315	161	659	523	1826	960	238	92
Soorten Watervogels	9	17	21	20	19	25	21	18	7	13	14	15	15	14	14	13
Andere soorten:	12	18	23	22	22	24	26	33	3	17	18	15	8	18	16	20
Aantal soorten:	21	35	44	42	41	49	47	51	10	30	32	30	23	32	30	33

Totaal watervogels in:	20-21	19-20	18-19	17-18
september	738	1253	1692	1772
oktober	898	1381	2556	1674
november	1825	2259	2764	2250
december	1661	2147	2822	1721
januari	3343	1841	1096	2297
februari	2579	2493	1177	1901
maart	975	599	962	1071
april	252	155	287	311
Totaal:	12271	12128	13356	12997

Gemiddeld aantal vogels:	20-21	19-20	18-19	17-18
Totaal soorten sept:	25	45	42	41
Totaal soorten okt:	47	42	48	49
Totaal soorten nov:	52	44	47	39
Totaal soorten dec:	48	37	46	41
Totaal soorten jan:	47	41	28	43
Totaal soorten feb:	57	54	37	53
Totaal soorten mrt:	54	40	46	34
Totaal soorten apr:	55	47	44	52

Gemiddeld aantal soorten:	20-21	19-20	18-19	17-18
Totaal soorten sept:	48,1	43,75	42,25	44

Totaal aantal verschillende soorten	20-21	19-20	18-19	17-18
Watervogels:	37	33	33	35
Andere soorten:	45	43	43	
Totaal:	82	76	76	

- Opvallend in januari:**
- 1 Zwaangans
 - 3 Ijsvogels
 - 2 Patrijs
- Opvallend in februari:**
- 2 Mandarijneenden
 - Man en vrouw Blauwe kiekendief
 - 7 Casarca's
 - 4 Watersnippen
- Opvallend in maart:**
- 2 Slechtvalk (paar)
- Opvallend in april:**
- 2 Steenuiltjes
- Opvallend in september:**
- 2 Ijsvogels
 - 2 Casarca's
- Opvallend in oktober:**
- Zeer weinig ganzen
- Opvallend in november:**
- 4 Ijsvogels
 - 5 Grote zilverreigers
 - 1 Matkop
 - bever
- Opvallend in december:**
- 2 Grote zaagbek
 - 6 Patrijs
 - 1 Steenuil

Natuur in

Maaspark Ooijen-Wanssum

AUTEUR: CORA OOSTENDORP

In de afgelopen drie jaar is het gebied tussen Broekhuizen en Wanssum ingrijpend veranderd om de Maas meer ruimte te geven. Eind vorig jaar is het werk klaar gekomen en dit jaar is het feestelijk in gebruik genomen. Dit grootste aaneengesloten natuurgebied langs de Maas in Noord-Limburg, met een oppervlakte van 540 hectare, is een bezoek meer dan waard. Beken, moerasbossen en met grondwater gevoede laagtes, vormen een zeer gevarieerd milieu met een uitzonderlijke ecologische rijkdom.

Hoogwaterbeheer

Uitgangspunt van de werkzaamheden was het terugbrengen van het oorspronkelijke Maasterrassenlandschap en de oude stroomgeulen. Bij hoge waterstanden stromen nu de hoogwatergeulen in Ooijen en Wanssum als eerste mee. Wanneer het water in de Maas verder stijgt, zal de tien kilometer lange Oude Maasarm zich vullen en op spectaculaire wijze meestromen met Moeder Maas. Er liggen in het gebied twee unieke soorten dijken. Het eerste type is een hoge dijkgrond. Hier zit de dijk verstopt in het glooiende landschap. Het tweede type is de steilranddijk. De begroeide steile rand mag afbrokkelen en een natuurlijke vorm aannemen, zonder dat dit ten koste gaat van de veiligheid.

Planten en dieren

Het is de bedoeling dat op de voedselarme grond weer planten gaan groeien die in stroomdalen thuis horen. Op een enkele plek heeft men dit proces versneld door op de kale grond maaisel te verspreiden, afkomstig uit het natuurgebied Heuloërbroek dat gelegen is aan de andere kant van de Maas, bij Aijen. De zaden hieruit zullen kiemen en de bodem snel bedekken. Bijzondere planten die we kunnen verwachten zijn bijvoorbeeld de Grote Rataelaar, Kale Jonker en Blauwe knoop. Dankzij de planten, kunnen er ook insecten komen waardoor dieren als de vos en de das al snel voldoende voedsel kunnen vinden. In de steilranddijken kunnen IJsvogels en Oeverzwaluwen nestelen.

Van zuid naar noord zijn aparte gebieden te onderscheiden: Broekhuizen, Weerd Ooijen, Oude Maasarm Blitterswijk, Oude Maasarm 't Sohr, Molenbeekdelta en Weerd Wanssum.

Broekhuizen

Het dorp Broekhuizen is ondanks de werkzaamheden verbonden gebleven met de Maas. Er is een hoogwaterkering gerealiseerd die opgaat in de terrassen en tuinen die aan de Maas liggen. De bewoners beheren deze waterkering zelf. Hierdoor is het dorp niet afgesloten van de Maas maar blijft juist open en toegankelijk.

Molenbeekdal Wanssum

Oude Maasarm

Uitzichttoren

Op de hoogte van Broekhuizenvorst staat in het gebied een uitzichttoren vanwaar men een mooi overzicht heeft over het terrein. Bovenaan de trap aangekomen, ligt recht vooruit het oosten, rechts het zuiden, links het noorden en tegenover het oosten ligt dus het westen.

In het noorden ligt de Kweibrug die Ooijen en Broekhuizenvorst met elkaar verbindt. Achter de brug is de fabriek van Lamb Weston te zien. In het westen ligt de oude Maasarm die onder die brug doorgaat. Ten oosten van de toren ligt Weerd Ooijen, een geul die vlak vóór Ooijen al de Maas ingaat. In het zuiden ligt een opvallend wit gebouw: Hertog Jan, gelegen in Arcen tegenover Broekhuizen.

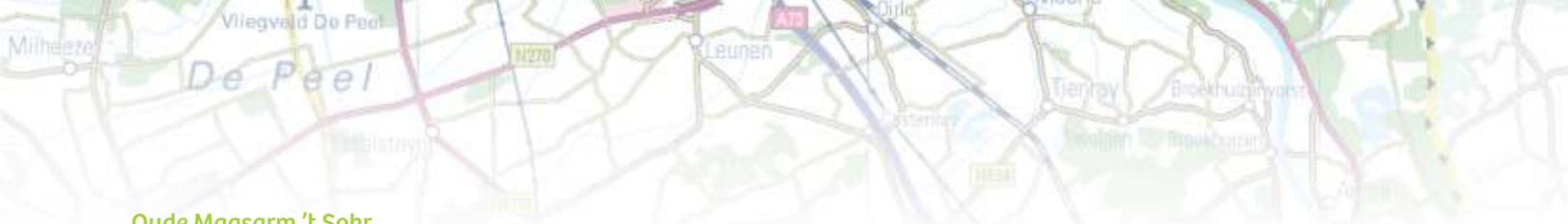
Uitzichttoren

Weerd Ooijen

Weerd Ooijen ligt in de binnenbocht van de Maas. Bij hoogwater neemt de rivier de kortste weg en snijdt de bocht af. Het water in de plassen in de geulen is geen Maaswater maar grondwater dat na een lange ondergrondse reis hier boven komt. Dit gezuiverde water zorgt voor een uniek ecosysteem. Aan de randen van de geulen zijn al bijzondere vogels gezien zoals de Blauwborst, de Lepelaar en zelfs de Blonde Ruiters als dwaalgast. Bijzondere planten van de drogere delen zijn Grote Tijm en Kruisbladwalstro.

Oude Maasarm Blitterswijck

De Oude Maasarm is een oude bedding waar de Maas 12.000 jaar geleden nog stroomde. Uit deze tijd dateert ook het Maasduin op de plek van het Roekenbosch, gelegen op de westelijke oever van de Maas. De laatste decenia was deze oude Maasarm door een dijk afgesloten, maar nu is deze weer verwijderd. Alleen bij extreem hoogwater zal de Oude Maasarm mee stromen. Bij Ooijen stroomt het water dan binnen en volgt de tien kilometer lange aftakking. Via twee routes kan het water vervolgens weer de Maas instromen: bij Blitterswijck of via het dal van de Molenbeek die dwars door het centrum van Wansum loopt. In deze laagte liggen drempels die de oude Maasarm in compartimenten verdelen waar het water blijft staan. Hierdoor kunnen er waterplanten en oeverplanten gaan groeien zoals Lisdodde, die weer leefruimte bieden aan dieren als Futen en Meerkoeten.

Oude Maasarm 't Sohr

12.000 jaar geleden was er nauwelijks hoogteverschil tussen de Maas en deze Oude Maasarm. Daardoor stroomde dit gebied regelmatig mee. Omdat de rivier zich steeds dieper insneed in het landschap, lag de oude Maasarm 't Sohr uiteindelijk een stuk hoger dan de Maas. Nu dit gebied is afgegraven, kan het Maaswater hier weer meestromen bij extreem hoge waterstanden. Hier komt grondwater naar boven. Het water wordt van nature vastgehouden en zorgt voor een moeilijk toegankelijk moerasgebied, een Elzenbroekbos. In het moeras groeien Dotterbloem, Bosbies en Gele Lis. Hier heeft ook de bever zich gevestigd. In het open water zit veel vis en de visarend is hier al meerdere malen gezien. Op en langs het water vinden diverse soorten eenden en ganzen voedsel en rust.

Maaspark Ooijen-Wanssum

Weerd Wanssum

De Weerd Wanssum ligt in een binnenbocht van de Maas. Bij hoogwater zal hier Maaswater stromen. In het verleden waren hier geulen en laagtes gevormd door snelstromend water. Later zijn deze dichtgeslibd en in gebruik genomen als agrarisch gebied. De geulen zijn nu weer hersteld.

Er zijn geulen die in contact staan met het voedselrijke Maaswater maar er zijn ook geulen die worden gevoed door voedselarm grondwater. Door deze variatie in watertypen, is er ook een grote variatie ontstaan aan planten- en diersoorten. Dieren die u hier kunt aantreffen zijn bijvoorbeeld Bever, Visarend en IJsvogel.

Het gebied is vrij toegankelijk. Er zijn wandel- en fietsroutes die men kan volgen maar men mag ook het gebied buiten de gebaande paden verkennen. Wegen en paden zijn niet afgezet. Voor minder validen en ruiters, zijn aangepaste routes ingericht. Om het water over te kunnen steken, zijn bruggetjes en stapstenen neergelegd. Omdat het gebied volop in ontwikkeling is, is er telkens wat nieuws te zien.

Visarend

Molenbeekdelta

De Grote Molenbeek is een 25 kilometer lange beek die in Grashoek ontspringt en via Sevenum, Horst en Meerlo naar Wanssum stroomt. Het regenwater uit die regio komt via deze beek in de Maas terecht. Het brongebied ligt 16 meter hoger dan de monding van de beek. Door de stroming worden zand en klei meegenomen die in de monding worden afgezet. Oorspronkelijk lag de monding op de plek waar later de industriehaven van Wanssum is gekomen. Door de ontwikkeling van de haven, is deze verdwenen. Nu is hij hersteld en ligt onder de brug 'Over 't Broek'. De monding van de beek ligt in het hart van Wanssum. Vroeger splitste de beek het dorp in twee delen maar dankzij de nieuwe brug zijn deze weer verenigd en is een nieuw groen hart ontstaan. De brug biedt een prachtig uitzicht op het natuurgebied aan de ene kant en op de jachthaven aan de andere kant.

In de Molenbeek voelen vissen als de Winde, Kopvoorn en BERPJE zich goed thuis. Hier leven vele libellensoorten zoals de zeldzame Beekrombout.

Voorde bij de Schaapskooi

Natuurpoort fietspad Boltweg

Koningskaars

AUTEUR: TJEU LEENENS

Verbascum thapsus

[Sterk ingekorte en bewerkte versie van de Verbascum thapsus uit Tjeu Leenens nog te verschijnen uitgebreide tweede versie van het boek: Planten met een verhaal]

De Koningskaars behoort tot de Toortsen. Toortsen zijn slanke planten, die wel twee meter hoog worden. De meerjarige plant vormt het eerste jaar een wortelrozet. Uit deze wortelrozet groeit in het tweede of derde jaar een bebladerde, niet of nauwelijks vertakte stengel waaraan bloemen komen. De bloemen bestaan uit vijf kroonblaadjes, die samen een platte schaal vormen. Hiervan zijn de bovenste twee kleiner dan de onderste drie waardoor deze vijftallige bloemen toch tweezijdig symmetrisch zijn. Ook van de vijf meeldraden zijn er twee, respectievelijk drie aan elkaar gelijk. De twee langere meeldraden zijn onbehaard, de drie andere hebben witharige helmraden. Na zaadvorming sterft de plant af.

Verspreidingsgebied

De Koningskaars is een van de toortsoorten die zich vanuit het Midden-Oosten over Eurazië hebben verspreid, en is het verst richting noorden doorgedrongen. In Nederland komt ze algemeen voor met een zestal soorten. De plant heeft een voorkeur voor een humusrijke, voedselrijke bodem en het liefst kalkrijke zandgrond. Dikwijls staat ze op plaatsen waar veel gegraven is. Doordat de zaden tientallen jaren hun kiemkracht behouden, duikt ze plotseling weer op plaatsen op, waar ze jaren niet te zien was.

Gebruik

De plant heeft zijn naam te danken aan het gebruik als toorts of kaars. De stengel gedrenkt in olie, hars, teer of talg, heeft een lange brandtijd en ze werd daarom dikwijls als fakkel gebruikt. Veel streeknamen van de plant hebben iets met wol te maken en verwijzen naar de sterke beharing van de bladeren. Met die beharing beschermt ze zich tegen vraat. Van het dons van de bladeren maakte men lonten voor kaarsen en olielampen.

Kruid- en geneeskunde

Het medicinale gebruik is al oud. Dioscorides (1e eeuw) beschreef de Toorts uitvoerig in zijn *Materia medica*. In dezelfde tijd schrijft Plinius dat de steek van een schorpioen geen kwaad kan, als men het wortelsap van Verbascum samen met Ruit drinkt. In de middeleeuwen had het kruid een groot scala van gebruiksmogelijkheden. De plant werd bijvoorbeeld gebruikt om zweet af te drijven, als braakmiddel, bij aambeien, kolieken, stuipen, tumoren en huidinfecties, maar vooral bij chronische borstkwalen: kriebelhoest, tuberculose en andere longaandoeningen. De zaden in wijn gekookt, werkten als trekmiddel tegen splinters. En de olie uit de bloemen was een goed middel tegen wormen. Ook de psychische kant werd niet verge-

Foto Miep Philipsen

ten. Hildegard von Bingen raadt namelijk aan om de Wul-lena mee te koken onder het eten voor alle mensen, die treurig van hart zijn. Na een tijdje zullen ze dan weer vrolijk worden.

Mystiek en volksgeloof

Het verschil tussen geneeskunst en magie was vroeger niet groot. Zo schreef de hooggeleerde Dodoens nog dat als de zon in het teken Maagd zou staan en de maan in het teken van Ram, men de wortel kon uitgraven, om een goed amulet te krijgen tegen vallende ziekte. Hij twijfelt er overigens zelf aan of het wel klopt. In diverse volksverhalen wordt beweerd dat de staf waarmee Aäron zijn toverkunsten voor de Egyptische farao uitvoerde, van een toorts gemaakt was. Vandaar ook wel Aäronsstaf. In Frankrijk werden de stengels aan de huizen gehangen, om het kwaad af te weren. In Pruisen hingen dienstmeisjes een afgesneden stengel boven hun bed. De stengel die het eerst verdorde, gaf aan dat zij ook het eerst zou sterven. Bij het zonnwendefeest gooide men toortsen in de St.-Jansvuren. De verkoolde stengels nam men mee naar huis, want ze bezaten grote kracht, vooral bij de bestrijding van veeziekten. Bovendien was de plant ook nog een weersvoorspeller. Bloeien de bloemen dicht bij elkaar laag aan de bloeistengel, dan komt er een witte kerst. Als de bloemen hoger staan en ver uit elkaar, dan komt de sneeuw pas in februari.

Klimaatcursus

ONLINE KLIMAATCURSUS IN LIMBURG

Op 3 november 2021 start een online IVN klimaatcursus, bestaande uit acht online bijeenkomsten van twee uur, georganiseerd door de werkgroep Districts Kader Vorming van IVN District Limburg. Tijdens de cursus werken cursisten aan een eigen klimaatactieplan en dragen op die manier bij aan oplossingen van de huidige klimaatcrisis.

Over de online klimaatcursus

De nieuwe online IVN Klimaatcursus plaatst klimaatverandering in een breed perspectief en legt verbanden tussen klimaat, natuur en duurzaamheid. Er wordt ingegaan op de huidige stand van zaken rond klimaatverandering en gekeken naar de wisselwerking tussen menselijk handelen en deze verandering. Naast informeren heeft deze cursus ook het doel om mensen handvatten te bieden om zelf in actie te komen. Daar waar streekgebonden problematiek of informatie toepasbaar is, wordt de Limburgse situatie belicht. Ook bevat de cursus een les over systeemverandering en klimaatpsychologie. Aan het eind van de cursus heb je een stevige dosis kennis, inspiratie en vaardigheden opgedaan om een positieve invloed te hebben op jouw omgeving.

Doelgroep

De cursus is geschikt voor iedereen, dus je hoeft geen voorkennis over het klimaat te hebben.

Het enige wat je nodig hebt, is de motivatie om samen te leren en een steentje bij dragen.

Zoom

De bijeenkomsten zullen plaatsvinden via het programma Zoom. Een goed werkende internetverbinding en een laptop / computer / I-pad met camerafunctie en microfoon - zijn nodig om deel te kunnen nemen aan de cursus.

Cursus tijden

De online klimaatcursus vindt plaats op woensdagavond tussen 19 en 21 uur op onderstaande data:

3 & 17 november 2021
1 & 15 december 2021
5 & 19 januari 2022
2 & 16 februari 2022

Cursisten kunnen tussen de bijeenkomsten door contact met elkaar en met de docenten houden via het intranet van IVN (Ons IVN).

Deelnemersbijdrage

Deelname aan de cursus bedraagt € 50 voor IVN-leden en € 75 voor niet IVN-leden.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Peter Schouten (pschout@xs4all.nl)

Aanmelden kan via het aanmeldformulier op onze website www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen

VOLG ONS OP FACEBOOK
[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/IVNHORST/](https://www.facebook.com/ivnhorst/)

BEZOEK ONZE IVN WEBSITE
[HTTPS://WWW.IVN.NL/AFDELING/DE-MAASDORPEN](https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen)

